

Normar e derasar rumantsch e ladin

Or dal congress retoromanistic en Val Müstair

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **La Quotidiana dals 17 d'avust ha annunzià il congress internaziunal retoromanistic (Sa. Maria [Val Müstair], 16–18 d'avust). In tema central da lezza scuntrada, frequentada da var setanta persunas, è stà la standardisaziun da linguatgs en Grischun e Dolomitas.** Da vart rumantscha ha il referat d'Anna Alice Dazzi Gross fatg ferma impressiun a tut la raspada. La collavuratura linguistica da la Lia rumantscha (LR) ha rapportà a bucca per rumantsch grischun (RG), e quai libramain, senza preleger. Gerold Hilty, antruras rector da l'Universitad da Turitg, ha exprimì l'admiraziun generala en vista da quella prestaziun linguistica. Dazzi Gross ha preschentà realisaziuns e projects da la LR en regard al RG, cunzunt dapi che lez vegn duvrà da las autoritads chantunals e federalas. Anc en settember duai cumparair in pledari englais-rumantsch e rumantsch-englais. En curs d'elavuraziun è ina grammatica detagliada cun t. a. ina glista cumpletta dals verbs cun infix (sin «-esch») e da las irregularitads verbalas. In'ediziun nova (tudestga-rumantscha e rumantscha-tudestga) dal Pledari grond exista gia en duas variantas electronicas; ella resguarda l'ortografia tudestga nova.

Anna Alice Dazzi Gross ha preschentà realisaziuns e projects da la LR en regard al RG, e quai en RG.

MAD

En la discussiun ha la referenta punctuà ch'ins duaja enconuscher bain ils idioms per scriver in RG chapibel.

L'ierta ladina da Heinrich Schmid

Il post da linguatg ladin dolomitan ha num SPELL. Quest verb englais vul dir

«bustabar, scriver (tenor normas)». Ins na vul dentant tuttafatg betg introducir plets e furmas englaisas en lezza tschantscha neolatina. SPELL stat per «Servisc de planificaziun y elaboraziun dl lingaz ladin». Il linguatg cuminaivel da scrittira per las valladas dolomitanas

sa basa sin las normas stabilidas gratuitamain da *Heinrich Schmid* (1921–1999) per ils dus instituts da là, quel da Vich de Fascia e quel da San Martin (Tirolo dal sid) – propi in bel regal dal grond retoromanist turitgais! Davart il SPELL ha referì *Rut Bernardi*, coautura dal «Handwörterbuch des Rätoromanischen» (HWR) en trais toms (Turitg 1994) ed autura d'in mez d'instrucziun per empernder l'idiom da la Val Gardena*, in dals tschintg ch'ins dovra en las Dolomitas. Ina litteratura per propi datti là pir en la segunda mesadad dal tschientaner passà. Perquai normescha il SPELL, a medem temp, ils tschintg idioms ed il linguatg cuminaivel. Quai è tant pli grev che la tschantscha da la Val Badia ed il fascian han mintgin trais variantas localas.

Preschentar il linguatg dator sia clasira

Per promover in linguatg na dastg'ins sa cuntentar cun cultivar l'agen iert aifer sia clasira. Tgi che porta ina tala ierta spiertala duai sa sfurzar da la preschentar dator ses intsches. Quai fa la Fundaziun Romandia, Svizra taliana e retoromania per famigliarisar Svizzers francofons cun rumantsch e talian. Il gerant da la fundaziun, *Paul Jaquenoud*

(Genevra), ha fatg part da la dieta retoromanistica. En in curt votum ha'l raquintà da sias activitads en lez senn, t. a. las emnas rumantschas en duas classas primaras genevrinas cun l'autur da quest rapport gist avant la votaziun federala 1996. Jaquenoud ha lura giavischà che talas occurrenz vegnian organisadas en tut la Svizra per applitgar l'art. 70 (pli baud 116) CF davart ils contacts tranter cuminanzas da lingua.

Ad multos annos!

Dal colloqui han fatg part era dus veterans da la linguistica rumantscha: P. *Ambros Widmer* ed *Alexi Decurtins*. Quest ha schizunt presidià ina sesida da lavur. Tgi che scriva bler rumantsch, saja quai sur-silvan u RG, ha emperndì d'enconuscher la valur immensa dals dus «Vocabularis romantschs» che Decurtins ans ha regalà. El è era stà coautur dal HWR. Ses exempel e quel da p. Ambros, il qual ha referì davart toponims da Mustér, mussan che la linguistica rumantscha, vivifitgada d'ina charezza sincera per la tschantscha, mantegnan la giuventetgna da spiert. Ad multos annos!

**Rut Bernardi, Curs de gherdëina. Trêdesc leziuns per mparé la rujeneda de Gherdëina. I-39030 San Martin de Tor (Istitut ladin "Micurà de Rü") 1999.*